

Pojam i istorijski razvoj ljudskih prava

Maja Pavlović i Milica Golubović III8

Sadržaj

- ☞ Pojam ljudskih prava
- ☞ Klasifikacija ljudskih prava
- ☞ Razvoj ljudskih prava

Pojam ljudskih prava

- ☞ Ljudska prava su urođena prava svakog ljudskog bića.
- ☞ Ona ne zavise od države niti ih ona obezbeđuje pojedincima već ih ljudsko biće ima samim tim što je ljudsko biće. To znači da Vam pravo na život pripada samim tim što ste ljudsko biće, a ne zato što je to propisano u nekom zakonskom tekstu.

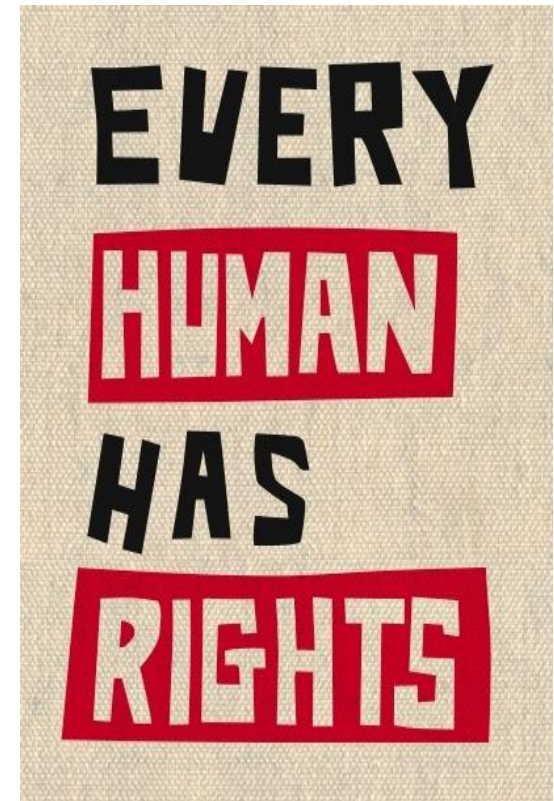

Pojam ljudskih prava

- ☞ Sva ljudska prava su univerzalna, nedeljiva, međuzavisna i međusobno povezana.
- ☞ Ona su **univerzalna**, što znači da pripadaju svakom ljudskom biću u jednakoj meri. Kao i bilo koja druga vrsta prava, i ljudska prava se štite putem različitih mehanizama – Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i sl. Pojedinci se u tim dokumentima sagledavaju kroz određenu kategoriju (građanin, žena, radnik, stranac) ili kroz svrstavanje u određenu grupaciju (etnička grupa, politička stranka, udruženje). Ovo svrstavanje ne ugrožava univerzalnost ljudskih prava već prvenstveno služi efikasnijoj i preciznijoj zaštiti.
- ☞ Ljudska prava su **neotuđiva**, nerazdvojiva od pojedinca. Ona nisu i ne mogu biti stvar zasluge, nagrade ili izbora, ne mogu se prodati, pokloniti, zaraditi ili oduzeti.
- ☞ Ljudska prava su **neponištiva**, što znači da ih država ili neko drugi ne mogu opozvati.
- ☞ Ljudska prava su **nedeljiva**. Istog su značaja i međusobno zavisna, pa se jedna grupa prava ne može postizati na račun neke druge grupe prava.

Klasifikacija ljudskih prava

- ∞ Jedna od najčešće pominjanih klasifikacija govori o tri generacije ljudskih prava. Kao presudan kriterijum ovde se uzima trenutak njihovog međunarodnog priznavanja.
- ∞ U prava **prve generacije** ubrajaju se građanska i politička prava. Prava prve generacije prevashodno se definišu u negativnom smislu, kao „pravo da ...” ili „sloboda od ...”. Ona se ostvaruju preko ideje slobode, shvaćene kao štit koji čuva pojedinca ili grupu od zloupotrebe politike. U ovu grupu spadaju, na primer, zabrana ropstva, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja, sloboda savesti, mišljenja i veroispovesti i sl. Ipak postoje i ona prava iz prve generacije koja iziskuju pozitivnu akciju države, recimo pravo na slobodne izbore, pravo na pravično suđenje, pravo na ličnu sigurnost.

Klasifikacija ljudskih prava

- ☞ **Drugu generaciju** čine tzv. socijalna, ekonomska i kulturna prava. Primarno je njihovo određenje u pozitivnom smislu, kao „pravo na...”. Zato ova prava po pravilu zahtevaju pozitivnu akciju države i zapravo su garanti socijalne jednakosti. Prava prve generacije su po pravilu apsolutna, odmah ostvariva i državu ne koštaju ništa, dok se prava druge generacije ostvaruju postepeno i podrazumevaju troškove za državu.
- ☞ **Treću generaciju** ljudskih prava čine tzv. prava solidarnosti koja predstavljaju prilično nesistematičnu grupu nedovoljno srodnih prava novijeg datuma. U ovu grupu obično se svrstavaju: pravo na samoopredeljenje, pravo na zdravu životnu sredinu, pravo na mir i pravo na razvoj. Ova prava ili zahtevi za njihovim priznavanjem nastali su posle II svetskog rata.

Razvoj ljudskih prava

- ☞ Najvećim delom istorije ljudi su živeli u državama koje nisu priznavale ljudska prava. Prvi dokumenti koji proklamuju ljudska prava potiču iz osamnaestog veka i rezultat su Američke i Francuske revolucije. Tako, **Deklaracija o nezavisnosti**, doneta u **Americi 1776. godine**, sadrži sledeći tekst:

*Smatramo očiglednim istinama da su ljudi stvoreni jednaki i da ih je
Tvorac obdario neotuđivim pravima, među koja spadaju život,
sloboda i traženje sreće.*

- ☞ Slične proklamacije sadržane su i u **Deklaraciji o pravima čoveka i građanina**, koju je usvojio **Konvent – francuska revolucionarna skupština krajem XVIII veka**. Garancije ljudskih prava postepeno prerastaju u ustavnu kategoriju, što znači da odredbe o dužnosti države da štiti i unapređuje ljudska prava postaju sastavni deo ovog najvišeg pravnog propisa jedne države.

Razvoj ljudskih prava

- ☞ Hamurabijev zakonik je najpoznatiji i najbolje sačuvani zakonik drevne Mesopotamije, nastao u poslednjim decenijama vladavine Hamurabija (vladao 1728-1686. p.n.e.).
- ☞ Zakonik se sastoji iz tri dela – prolog, članovi i epilog.
- ☞ Obligacioni odnosi nastaju ugovorom (uz saglasnost) ili deliktom (kršenjem građanske norme); Neke od vrsta obligacionih ugovora u zakoniku su: kupoprodaja, zajam, zakup i najam.
- ☞ Muž je imao pravo da na mestu ubije ženu preljubnicu i njenog zavodnika. Za saučesništvo u ubistvu svog supruga žena-preljubnica je nabijana na kolac, a za loše ponašanje i rasipništvo žena je isterivana iz kuće. Sin koji udari, odnosno ošamari oca kažnjavao je odsecanjem šake, dok se batinanje sina nije smatralo prestupom. Muž je mogao da dovede drugu ženu ako mu prva ne podari potomstvo, ali je prvu ženu dužan da zadrži, u odnosu na koju je druga žena podređena.
- ☞ Nasleđivanje se vodi po muškoj liniji, a supružnici se međusobno ne nasleđuju; Sin prvenac nema prednost u odnosu na ostale, a zakonik ne prepoznaje ni testamentarno nasleđivanje.

Razvoj ljudskih prava

- ☞ Važio je princip zub za zub – u članu 200 se navodi: **“Ako neko izbije zube sebi ravnom čoveku, da se izbiju i njegovi zubi.”**
- ☞ Vrsta i težina kazne koja se izriče prestupniku zavise od toga kojem društvenom sloju pripada žrtva, odnosno prestupnik, a naročito da li slobodnim ljudima ili robovima.
- ☞ Razlikuje se ubistvo iz nehata i sa predumišljajem, a za nenamerno povređivanje predviđa se samo nadoknada troškova lečenja.

Razvoj ljudskih prava

- ☞ Dušanov zakonik je pored Zakonopravila Svetog Save najvažniji zakon srednjovekovne Srbije, donet 21. maja 1349. godine i dopunjen 31. avgusta 1354. godine.
- ☞ Prvih 38 članova posvećeno je crkvi, zatim slede odredbe koje se odnose na povlastice vlastele i slobodnih ljudi i njihove dužnosti, a potom odredbe koje govore o obavezama zavisnog stanovništva. U nastavku dolaze one o sudstvu i kaznama za različite vrste krivičnih i drugih prestupa.

Razvoj ljudskih prava

- ☞ “Sve sudije da sude po zakonu, a ne po strahu od carstva mi.”
- ☞ “U kojem se selu nađe lopov ili razbojnik, to selo da se raspe, a razbojnik da se strmoglav obesi, lopov da se oslepi, a gospodar sela toga da se dovede svezan carstvu mi, da plaća sve što je učinio razbojnik ili lopov od početka, i opet da se kazni kao lopov i razbojnik.”
- ☞ “Također, i knezovi, i pomicuri, i vladalci i prestojnici, i čelnici, koji se nalaze upravljajući selima i katunima, ti svi da se kazne višepisanim način, ako se nađe kod njih lopov ili razbojnik.”

Hvala na pažnji!

ETŠ "Nikola Tesla"-Beograd
2016/17